Luonnonvarakeskus

1649/00 00 02 00/2025

29.4.2025

Asia: E 15/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Puhtaan teollisuuden ohjelma, pe 2.5. klo 9.00 (E 15/2025 vp)

Eduskunta
Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Esa-Jussi Viitala

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Luonnonvarakeskus (Luke) kiittää mahdollisuudesta lausua Suomen kannasta koskien komission tiedonantoa Puhtaan teollisuuden ohjelma (COM(2025) 85 final).

2 Lausunto

Luke näkee Puhtaan teollisuuden ohjelman tavoitteet ja Suomen kannan pääosin perusteltuina. Luke kiinnittää kuitenkin huomiota seuraaviin seikkoihin.

1. Puhtaan teollisuuden ohjelma mainitsee EU:n ympäristötavoitteista vain ilmastomuutoksen hillinnän ja kiertotalouden. Se sivuuttaa neljä muuta EU:n ympäristötavoitetta (ilmastomuutokseen sopeutuminen, vesivarojen kestävä käyttö, saastumisen ehkäisy, sekä biodiversiteetin ja ekosysteemien suojelu ja ennallistaminen), joiden osalta EU:lla on myös strategisia tavoitteita ja kansainvälisiä sitoumuksia. Nykyisellään Puhtaan teollisuuden ohjelma tarkoittaakin lähinnä KHK-päästöjen vähentämistä. Kiertotalouden ratkaisut voivat edistää samanaikaisesti useita EU:n ympäristötavoitteita, mutta vaikutus voi vaihdella erittäin paljon mm. sektorin, tuotantoprosessin, tuotteen ja vertailukohdan mukaan.

2. Luke kannattaa tavoitetta ”tehdä EU:sta kiertotalouden johtava alue vuoteen 2030 mennessä.” (s. 2). Tavoite ei tosin ole kovin kunnianhimoinen ottaen huomioon, että EU on jo nyt kiertotalouden johtava toimija. Komission tavoite nostaa materiaalien ”kiertotalousaste” (circular material use rate) nykyisestä 11,8 prosentista 24 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä vaikuttaa epärealistiselta. Sama koskee 500 000 uuden työpaikan syntymistä alalle.

3. Kohtuuhintainen energia: ”Suomen näkemyksen mukaan energiatehokkuustavoitteiden tulisi ensisijaisesti palvella päästöjen vähentämistä kulutuksen rajoittamisen sijaan.” (s. 3). Luken näkemyksen mukaan päästöjen ja kulutuksen vähentämistä tulisi pikemminkin edistää joustavasti, rinnakkain ja pääosin markkinaehtoisesti ilman mitään ennalta määrättyä prioriteettia.

4. Edelläkävijämarkkinoiden luominen: ”Samalla tulisi välttää lupajärjestelmän haitallista monimutkaistumista yksityiskohtaisilla sektorikohtaisilla säännöillä.” (s. 4). Luke näkemyksen mukaan tavoite on yleisesti kannatettava, mutta joidenkin sektoreiden, kuten kaivosteollisuuden, lupaehdot vaativat potentiaalisesti erittäin suurten ympäristövaikutusten vuoksi sektorikohtaista sääntelyä.

5. Kiertotalous: pääsy materiaaleihin ja resursseihin: Luken näkemyksen

mukaan Suomen kannassa olisi hyvä tuoda esiin, että kiertotalouden (ml. kierrätyslannoitteiden ja jätteiden) edistäminen ei saisi johtaa heikentyneeseen kemikaaliturvallisuuteen ihmisille ja ympäristölle. Esimerkiksi yhdyskuntien ja teollisuuden jätevesilietteiden käyttäminen lannoitteena sisältää merkittäviä riskejä lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

6. Luke huomauttaa, että Puhtaan teollisuuden ohjelman toteuttamiseen näyttäisi liittyvän myös uutta sääntelyä. Taloustieteen näkökulmasta sen perimmäinen syy on se, että nykyinen markkinatalous ei läheskään riittävästi ota huomioon niin sanottuja ulkoisvaikutuksia ja julkishyödykkeitä. Ulkoisvaikutuksilla tarkoitetaan sellaisia taloudellisen toiminnan vaikutuksia (haittoja tai hyötyjä), jotka kohdistuvat muihin kuin toiminnasta päättäviin tahoihin; esimerkkejä tällaisista vaikutuksista ovat ilmansaasteet, KHK-päästöt ja vesistöjen tilan heikkeneminen. Tyypillisesti ulkoisvaikutusten aiheuttamisesta ei veloiteta niiden haittaa (tai hyötyä) kuvaavaa markkinahintaa, jolloin niitä syntyy enemmän (vähemmän) kuin olisi yhteiskunnan kokonaishyvinvoinnin kannalta järkevää. Julkishyödykkeillä puolestaan tarkoitetaan sellaisia hyödykkeitä, joiden kuluttaminen ei vähennä muiden mahdollisuutta kuluttaa niitä ja joihin kaikilla on pääsy; niin sanotun vapaamatkustajaongelman takia markkinat tuottavat näitä hyödykkeitä vähemmän kuin olisi yhteiskunnan kokonaishyvinvoinnin kannalta järkevää. Ulkoisvaikutukset ja julkishyödykkeet nähdään yleisesti perusteina julkisen vallan puuttumiselle markkinoiden toimintaan. Puhtaan teollisuuden ohjelman sisältämä uusi sääntely ja kannusteet näyttäisivät perustuvan samaan ajattelutapaan.

Jani Lehto

Johtaja, biotalous ja ympäristö

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 29.04.2025 klo 13:03:54.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:
Esa-Jussi Viitala
Esa-Jussi Viitala

Liitteet:

Tiedoksi: